

MAREK ŚWIERCZYŃSKI*, REMIGIJUS JOKUBAUSKAS**

PROPOZYCJA NOWEGO PRZEPISU JURYSDYKCYJNEGO DLA OCHRONY DÓBR OSOBISTYCH

1. WPROWADZENIE

W niniejszym opracowaniu poddajemy pod rozważenie możliwość wprowadzenia odrębnego przepisu jurysdykcji krajowej w zakresie ochrony dóbr osobistych. Bezpośrednią inspiracją dla powyższej propozycji jest wyrok z dnia 21 czerwca 2021 r. w sprawie C-800/19¹ (dalej: wyrok w sprawie *Mittelbayerischer*), w którym TSUE, po raz kolejny, wykorzystał kryterium centrum interesów, sformułowane pierwotnie w wyroku w sprawie *eDate* (dokonując kolejnej jego modyfikacji)². W artykule przedstawimy uwagi krytyczne wobec wykładni przyjętej przez TSUE, mając w szczególności na uwadze specyfikę naruszeń internetowych. Uważamy za celowe rozpoczęcie szerokiej dyskusji w celu zmiany obowiązujących przepisów jurysdykcji krajowej w odniesieniu do ochrony dóbr osobistych.

Sądy unijne ustalają istnienie jurysdykcji szczególnej w sprawach dotyczących zobowiązań z tytułu czynów niedozwolonych w oparciu o art. 7 pkt 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (dalej: rozporządzenie Bruksela Ibis)³. Zakres

* Autor jest doktorem habilitowanym, profesorem na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

** Autor jest doktorem, Uniwersytet Mykolas Romeris.

¹ Wyrok TSUE z dnia 17 czerwca 2021 r., *Mittelbayerischer Verlag*, C-800/19, Legalis.

² Wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r., *eDate Advertising i in.*, C-509/09, Legalis.

³ J. Gołaczyński, M. Zaliśko: *Jurysdykcja krajowa szczególna w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego w rozporządzeniu nr 1215/2012*, Europejski Przegląd Sądowy (dalej: EPS) 2019, nr 4, s. 23–31; M. Świerczyński: *Jurysdykcja krajowa w zakresie zobowiązań deliktowych*, Monitor Prawniczy 2002, nr 15, s. 691–699.

zastosowania art. 7 pkt 2 rozporządzenia Bruksela Ibis obejmuje również sprawy dotyczące odpowiedzialności z tytułu naruszenia dóbr osobistych. Przepis ten jest podstawą dla licznych i kontrowersyjnych orzeczeń TSUE⁴. Prowadzi to do osłabienia pewności prawa, a także może rodzić trudności w sferze prawa prywatnego międzynarodowego⁵. W szczególności chodzi tu o problemy natury dostosowawczej. Działania polegające na usuwaniu zakłóceń z tym związanych są w doktrynie określane mianem dostosowania (fr. *l'adaptation*, niem. *Anpassung*)⁶.

Z tych względów poddajemy pod rozważenie możliwość wprowadzenia odrębnej podstawy jurysdykcji szczególnej dla ochrony dóbr osobistych w rozporządzenia Bruksela Ibis. Na przykład w art. 7 mógłby zostać dodany nowy punkt w brzmieniu: „osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim [...] w sprawach dotyczących naruszenia dóbr osobistych — przed sądy miejsca zwykłego pobytu osoby, która poniosła szkodę”. Przepis ten mógłby znaleźć zastosowanie w przypadku naruszenia dóbr osobistych zarówno osób fizycznych, jak i prawnych, mając na uwadze, że rozporządzenie Bruksela Ibis zawiera przepisy określające rozumienie miejsca zwykłego pobytu w przypadku osób prawnych.

Zasadność wprowadzenia nowej normy jurysdykcyjnej potwierdza wyrok w sprawie *Mittelbayerischer*, który uwypukla wady przyjętej przez TSUE interpretacji łącznika miejsca naruszenia (*locus delicti*)⁷. Trybunał wprowadza nowe wymogi dla zastosowania omawianej podstawy jurysdykcji szczególnej, gdy chodzi o naruszenia dóbr osobistych. Rozwiązaniem tego problemu może być przyjęcie jednoznacznego i stabilnego łącznika personalnego, takiego, który nie będzie podlegał rozbieżnym interpretacjom Trybunału, w istotnym stopniu zależnym od specyfiki danej sprawy. Wydaje się bowiem, że w kolejnych sprawach Trybunał koryguje swoje wcześniejsze twierdzenia, z uwagi na nowe okoliczności sprawy, czego najlepszym przykładem jest właśnie sprawa *Mittelbayerischer*. Staje się oczywiste, że art. 7 pkt 2 rozporządzenia Bruksela Ibis jest przestarzały i nieadekwatny do aktualnych potrzeb społeczno-gospodarczych, w szczególności gdy chodzi o naruszenia popełniane

⁴ Przykładem tego nurtu jest współczesne opracowanie autorstwa F. Rieländera: *eDate revisited: Schranken der Interessenmittelpunkt-Zuständigkeit bei Persönlichkeitsrechtsverletzungen in ubiquitären Medien*, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2021, z. 20, s. 884 i n.

⁵ Na uwagę należy mieć także, omawiane w dalszej części niniejszego opracowania, polskie uregulowanie kolizyjnoprawne dotyczące ochrony dóbr osobistych, tj. art. 16 polskiej ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o prawie prywatnym międzynarodowym (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1792). Zob. szczegółowo P. Mostowik, E. Figura-Góralczyk (w:) *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, pod red. M. Pazdana, Warszawa 2018, s. 202–229, oraz M. Pilich: komentarz do art. 16 (w:) *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, pod red. J. Poczobuta, Warszawa 2017, s. 312–324 (autor podkreśla znaczenie orzecznictwa TSUE w zakresie jurysdykcji krajowej na stosowanie prawa, s. 321–322).

⁶ K. Sznajder-Peroń: *Dostosowanie* (w:) *System prawa prywatnego*, t. 20A, *Prawo prywatne międzynarodowe*, pod red. M. Pazdana, Warszawa 2014, s. 537–540.

⁷ Również kolejny wyrok TSUE z dnia 21 grudnia 2021 r. w sprawie *Gfllix Tv* nie przyczynił się — jak się wydaje — do bliższego wyjaśnienia tej problematyki. Wyrok TSUE z dnia 21 grudnia 2021 r. w sprawie *Gfllix Tv* p. DR, C-251/20, Legalis.

z wykorzystaniem nowych technologii informatycznych⁸. W sprawach dotyczących naruszeń dóbr osobistych ten stan rzeczy doprowadził TSUE do wprowadzenia, obok dotychczasowej tzw. zasady mozaiki, oddzielnego kryterium, jakim jest centrum interesów pokrzywdzonego. Żadne z tych rozwiązań nie spełnia w sposób właściwy podstawowych wymogów dla jednoznacznego ustalania jurysdykcji krajowej. Chodzi o jej przewidywalność oraz sprawną organizację postępowania sądowego. Brak dostosowania przepisów jurysdykcyjnych do aktualnych potrzeb będzie skutkować narastającym stanem niepewności prawnej⁹. Naszą propozycję traktujemy jako wstęp do dyskusji. Nie ulega bowiem wątpliwości, że zmiana rozporządzenia Bruksela Ibis wymaga zgody politycznej i zależy od wielu czynników.

Podstawy jurysdykcji szczególnej dotyczące czynów niedozwolonych w rozporządzeniu Bruksela Ibis mogą zostać nie tylko zmodyfikowane, lecz także zharmonizowane z normami kolizyjnymi wynikającymi z rozporządzenia Rzym II o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych¹⁰. Może to ułatwić uzupełnienie rozporządzenia Rzym II o jednolitą normę kolizyjną dla naruszeń dóbr osobistych, która zastąpi rozbieżne rozwiązania przyjmowane w tym zakresie w krajowych kodyfikacjach kolizyjnoprawnych państw członkowskich¹¹.

Kolejnym argumentem za wprowadzeniem odrębnej podstawy jurysdykcji szczególnej dla ochrony dóbr osobistych w rozporządzeniu Bruksela Ibis jest okoliczność zawarcia w ogólnym rozporządzeniu o ochronie danych osobowych (RODO) przepisów jurysdykcyjnych dotyczących naruszenia przewidzianych w nim zasad ochrony danych osobowych (art. 79 i n.)¹². W przepisach tych wykorzystano

⁸ Por. M. Orecki: *Czym powinien kierować się sąd, ustalając jurysdykcję dla umownych i pozaumownych zobowiązań elektronicznych*, Przegląd Sądowy 2012, nr 5, s. 86 i n.

⁹ H. Schack: *Internationale Zuständigkeit bei Verletzung von Urhebervermögensrechten über Internet. Internationale Zuständigkeit*, Neue Juristische Wochenschrift 2013, Heft 50, s. 3630.

¹⁰ Rozporządzenie Rzym II wyłącza naruszenie dóbr osobistych ze swojego zakresu przedmiotowego (art. 1 ust. 2 lit. g), zatem sądy państw członkowskich stosują krajowe normy kolizyjne. Materia ta została dostrzeżona także w polskiej literaturze. Zob. w szczególności M. Pazdan i in.: *Uwagi o uregulowaniach rozporządzenia Rzym II i ich stosowaniu na tle doświadczeń polskiej judykatury*, Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego 2015, t. 16, s. 67–94, a także M. Pazdan i in.: *W odpowiedzi na ankietę skierowaną do państw członkowskich Unii, dotyczącą stosowania Rozporządzenia nr 864/2007 o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II)*, Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego 2013, t. 12, s. 165–198 oraz cytowana tam literatura.

¹¹ Wyłączenie zobowiązań wynikających z naruszeń dóbr osobistych z zakresu rozporządzenia Rzym II powoduje trudności. Planuje się jednak uzupełnienie rozporządzenia o tego rodzaju delikty w najbliższej przyszłości. W polskiej literaturze zob. m.in. J. Pazdan: *Rozporządzenie Rzym II — nowe wspólnotowe unormowanie właściwości prawa dla zobowiązań pozaumownych*, Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego, t. 4, Katowice 2009, s. 23; A. Nowicka: *Prawo właściwe dla zobowiązań wynikających z czynów niedozwolonych w świetle przepisów rozporządzenia nr 864/2007 (w): Prawo własności intelektualnej wczoraj, dziś i jutro*, pod red. J. Barty, A. Matlaka, Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej UJ, z. 100, Kraków 2007, s. 312 i n.; w dziedzinie naruszeń dóbr osobistych zob. J. Balcarczyk: *Prawo właściwe dla zobowiązań wynikających z naruszenia dóbr osobistych w rozporządzeniu o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych*, Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego, t. 9, Katowice 2011, s. 63 i n.; zob. także A. Dickinson: *The Rome II Regulation: The Law Applicable to Non-Contractual Obligations*, Oxford–New York 2008, s. 37 i n., s. 234 i n.

¹² Spory międzynarodowe wynikające z naruszenia zasad ochrony danych osobowych mogą być bardzo złożone, w szczególności gdy dotyczą najnowszych środków komunikacji elektronicznej. Pomimo wprowadzenia nowego, ujednoczonego rozporządzenia unijnego dotyczącego ochrony danych osobowych (RODO), Unia Euro-

łącznik miejsca zwykłego pobytu osoby, której dane są przetwarzane. Przepisy jurysdykcyjne w obszarze naruszeń dóbr osobistych mogą zostać skonsolidowane. Wprowadzenie nowej normy jurysdykcyjnej w rozporządzeniu Bruksela Ibis pozwoli na usunięcie odrębnych przepisów jurysdykcyjnych z RODO. Jest to tym bardziej wskazane, że relacja tych przepisów z rozporządzeniem Bruksela Ibis wciąż stwarza problemy¹³.

Struktura artykułu jest następująca. W pierwszej kolejności przypomnimy problemy związane ze stosowaniem łącznika miejsca naruszenia (*locus delicti*), który występuje w art. 7 pkt 2 rozporządzenia Bruksela Ibis. W zakresie niezbędnym do przedstawienia tych problemów odniesiemy się do dotychczasowego orzecznictwa TSUE w sprawach dotyczących naruszenia danych osobowych (z zastrzeżeniem, że niniejsze opracowanie nie ma na celu jego pełnej analizy z uwagi na bardzo bogatą literaturę przedmiotu). Następnie krytyce poddane zostanie kryterium centrum interesów poszkodowanego w świetle wyroku w sprawie *Mittelbayerischer*. W tej części przedstawimy uzasadnienie dla wprowadzenia nowej normy opartej na łączniku miejsca zwykłego pobytu poszkodowanego. Podsumowanie i wnioski zostaną zawarte w ostatniej części opracowania.

2. STOSOWANIE ŁĄCZNIKA MIEJSCA DELIKTU W PRZYPADKU NARUSZEŃ INTERNETOWYCH

W art. 7 rozporządzenia Bruksela Ibis określono główne podstawy jurysdykcji szczególnej. Uzupełnia on jurysdykcję ogólną opartą na łączniku miejsca zamieszkania sprawcy naruszenia (art. 4). Pojęcia i kryteria wykorzystane w art. 7 podlegają wykładni autonomicznej. Ma ona służyć przewidywalności jurysdykcji, pewności prawa oraz sprawnej organizacji postępowania sądowego¹⁴. Niestety, orzecznictwo

pejska nie dokonała aktualizacji rozporządzenia Rzym II w tym zakresie, a w szczególności rozszerzenia zakresu jego obowiązywania na ochronę prywatności. RODO zawiera natomiast przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego. Zob. szerzej M. Brkan: *Data Protection and Conflict-of-Laws: A Challenging Relationship*, European Data Protection Law Review 2016, nr 2(3); G. Haas: *La réglementation sur la protection des données personnelles*, St Herblain 2018.

¹³ B. Hess: *Reforming the Brussels Ibis Regulation: Perspectives and Prospects*, MPILux Research Paper 2021, vol. 4, s. 4 i 10. W polskiej literaturze zob. M. Świerczyński: *Jurysdykcja krajowa w świetle rozporządzenia ogólnego o ochronie danych osobowych*, EPS 2016, nr 12; *idem*: *Jurysdykcja krajowa w świetle ogólnego rozporządzenia o ochronie danych (w:) Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych. Zagadnienia wybrane*, pod red. M. Kaweckiego, T. Osiej, Warszawa 2017; *idem*: *Ochrona danych osobowych — zagadnienia kolizyjnoprawne (w:) Meritum. Ochrona danych osobowych*, pod red. D. Lubasza, Warszawa 2020, s. 1031–1048.

¹⁴ P. Mankowski: *Article 7 (w:) Brussels I-bis Regulation*, Hrsg. U. Magnus, P. Mankowski, München 2012, s. 271; K. Weitz: *Forum delicti commissi w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie w świetle art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001*, Polski Proces Cywilny 2013, nr 3, s. 331–332; A. Najberg-Idczak: *Sąd właściwy w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie — uwagi na tle prawa UE i orzecznictwa TS*, EPS 2013, nr 8, s. 28; K. Weitz: *Jurysdykcja krajowa oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych w świetle prawa wspólnotowego*, Kwartalnik Prawa Prywatnego 2004, z. 1, s. 223.

TSUE dotyczące naruszeń internetowych nie realizuje tych celów. Kreatywność orzecznicza TSUE nie usuwa wad zbyt ogólnego sformułowania łącznika miejsca naruszenia w art. 7 pkt 2, tworząc nowe ryzyka prawne, w tym nadmiernie zwiększając ryzyko *forum shopping* w przypadku naruszeń dokonywanych za pomocą nowoczesnych środków przekazu.

Z orzecznictwa TSUE wynika, że użyte w art. 7 pkt 2 wyrażenie „miejsce, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę” odnosi się zarówno do miejsca, w którym zmaterializowała się szkoda, jak i do miejsca, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. W konsekwencji sprawca naruszenia może zostać pozwany, według wyboru powoda, również przed sąd miejsca, w którym szkoda nastąpiła lub może nastąpić. W przypadku naruszeń dokonywanych za pomocą nowoczesnych środków przekazu (deliktów wielomiejscowych) konieczne staje się dalsze doprecyzowanie tego łącznika¹⁵. Wynikające z tego trudności dla szybkiego i skutecznego rozstrzygnięcia sporów sądowych są wynikiem dynamicznego rozwoju komunikacji elektronicznej¹⁶.

W klasycznej sprawie Shevill z 1995 r.¹⁷ TSUE orzekł, że sądy miejsca, w którym doszło do wydania zniesławiających publikacji oraz w którym poszkodowany doznał uszczerbku na swoich dobrach osobistych, są terytorialnie najbardziej właściwe do stwierdzenia, czy do zniesławienia doszło, a także rozmiaru poniesionej szkody. Wyrok ten zapoczątkował stosowanie tzw. zasady mozaiki dla deliktów wielomiejscowych¹⁸. W dobie rozwiniętego społeczeństwa informacyjnego rozwiązanie to jest szczególnie problematyczne¹⁹. Cechą charakterystyczną nowych środków komunikacji jest rozproszenie stanu faktycznego czynu niedozwolonego, polegające na powiązaniu czynu niedozwolonego lub szkody wyrządzonej tym czynem z terytoriami wielu państw²⁰. Dynamiczny rozwój Internetu przekształcił naruszenia

¹⁵ J. Hörnle: *The Jurisdictional Challenge of the Internet* (w:) *Law and the Internet*, eds. L. Edwards, Ch. Waelde, Oxford 2008; *eadem: Cross-Border Internet Dispute Resolution*, Cambridge 2009; U. Kohl: *Jurisdiction and the Internet: Regulatory Competence Over Online Activity*, Cambridge 2007; *idem: Jurisdiction in Cyberspace* (w:) *Research Handbook on International Law and Cyberspace*, eds. N. Tsagourias, R. Buchan, Cheltenham 2017, s. 30–54.

¹⁶ Co jest już od dawna wskazywane w doktrynie; P. Borchers: *Tort and Contract Jurisdiction via The Internet: The 'Minimum Contacts' Test and The Brussels Regulation Compared*, *Netherlands International Law Review* 2003, t. 50, z. 3, s. 401–418.

¹⁷ Wyrok TSUE z dnia 7 marca 1995 r., C-68/93, *Shevill i in.*, *Legalis*.

¹⁸ O. Feraci: *La legge applicabile alla tutela dei diritti della personalità nella prospettiva comunitaria*, *Rivista di diritto internazionale privato et processuale* 2009, nr 4, s. 1020–1085.

¹⁹ K. Weitz: *Jurysdykcyjne aspekty umownych i deliktowych zobowiązań elektronicznych w świetle rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 — zagadnienia węzłowe* (w:) *Kolizyjne aspekty zobowiązań elektronicznych*, pod red. J. Gólaczyńskiego, Warszawa 2007, s. 291; A. Tomaszek: *Dochođenje roszczeń z tytułu czynów niedozwolonych w Internecie*, *Monitor Prawniczy* 2000, nr 11, s. 685; K. Cornils: *Der Begehungsort von aeußerungsdelikten im Internet*, *Juristen Zeitung* 1999, nr 8, s. 394–398; B.S. Wellbery, R. Pichler: *Electronic Commerce and the Proposed Hague Convention on Jurisdiction and Foreign Judgements in Civil and Commercial Matters — Putting the Cart Before the Horse?*, *Computer Law Review International* 2001, nr 5, s. 129–137.

²⁰ H. Kronke: *Applicable Law in Torts and Contracts in Cyberspace w Internet — Which Court Decides? Which Law Applies?*, *Proceedings of the international colloquium*, Kluwer Law International 1998, s. 71; B. Van Alsenoy,

dóbr osobistych w delikty powszechne. W doktrynie stosunkowo wcześniej zauważono, że sama dostępność strony internetowej zawierającej zniesławiający materiał w danym państwie nie powinna być uznawana przez sądy za wystarczającą do ustanowienia jurysdykcji krajowej²¹.

Rozwiązaniem tego problemu miało być rozstrzygnięcie w sprawie *eDate* z 2011 r.²² Trybunał orzekł, że w przypadku naruszenia dóbr osobistych osoba, która uważa się za poszkodowaną przez treści opublikowane w Internecie, może wytoczyć powództwo z tytułu odpowiedzialności za całość doznanej szkody w sądach państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że miejsce, w którym osoba ma centrum swoich interesów, pokrywa się, co do zasady, z jej miejscem zamieszkania. Jednakże centrum interesów może znajdować się również w innym państwie, o ile inne kryteria wykazują istnienie szczególnie ścisłego związku z tym państwem, na przykład okoliczność wykonywania w nim działalności zawodowej przez poszkodowanego²³. W ocenie Trybunału zastosowanie łącznika centrum interesów poszkodowanego jest zgodne z celem norm jurysdykcyjnych, jakim jest przewidywalność prawa, ponieważ umożliwia powodowi ustalenie, w którym sądzie może wszcząć postępowanie, a jednocześnie umożliwia pozwanemu przewidzenie, w którym sądzie może zostać pozwany. Nowy łącznik centrum interesów nie zastąpił jednak zasady mozaiki, ale ma stanowić wobec niej alternatywę, z której może skorzystać powód.

Wyrok w sprawie *eDate* był krytykowany²⁴. Wskazywano, że TSUE w istocie utrzymał zasadę mozaiki w przypadku naruszeń internetowych, nie uwzględniając związanych z tym problemów praktycznych. W istotny sposób zwiększył ryzyko *forum shoppingu*. Podejście zaprezentowane przez TSUE doprowadziło do osłabienia głównej zasady *actor sequitur forum rei*²⁵. W doktrynie zauważono, że w przy-

M. Koekoek: *Internet and Jurisdiction after Google Spain: the extraterritorial reach of the "right to be delisted"*, *International Data Protection Law* 2015, vol. 5(2), s. 105–120.

²¹ J. Gołaczyński, M. Zalisko: *Jurysdykcja krajowa...*, *op. cit.*, s. 30.

²² Oczekiwano, że Trybunał wypowie się w kwestii aktualności doktryny *Shevill* w sprawach dotyczących zniesławienia w Internecie (M. Kręcis: *Glosa do wyroku TS z dnia 25 października 2011 r., C-509/09 i C-161/10*, LEX/el. 2013; J.J. Kuipers: *Towards a European Approach in the Cross-Border Infringement of Personality Rights*, *German Law Journal* 2011, nr 8, s. 1684).

²³ Wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r., *eDate Advertising i in.*, C-509/09, Legalis, par. 48–49.

²⁴ Por. M. Reymond: *The ECJ eDate Decision: A Case Comment*, *Yearbook of Private International Law* 2011, vol. XIII, s. 493–506; M. Bogdan: *Defamation on the Internet, Forum Delicti and the E-Commerce Directive: Some Comments on the ECJ Judgment in the eDate Case*, *Yearbook of Private International Law* 2011, vol. XIII, s. 483–491; S. Bollée, B. Haftel: *Les nouveaux (dés)équilibres de la compétence internationale en matière de cyberdélits après l'arrêt eDate Advertising et Martinez*, *Recueil Dalloz* 2012, s. 1285. Zob. szerzej omówienie orzecznictwa TSUE przeprowadzone przez S. Leible: *Europäisches Zivilprozess und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR, Band I Brüssel I-a VO*, Köln 2021, s. 330–333; w polskiej doktrynie m.in. P. Niezgodka: *Kontrowersyjny charakter łącznika centrum życiowych interesów domniemanej ofiary publikacji internetowej. Glosa do wyroku TS z dnia 25 października 2011 r., C-509/09 i C-161/10*, *EPS* 2017, nr 4, s. 36–43 (glosa krytyczna).

²⁵ S. Francq: *Responsabilité du fournisseur d'information sur Internet: affaires eDate Advertising et Martinez*, *La Semaine Juridique — édition générale* 2012, vol. 1–2, s. 35–38; K. Weitz: *Forum delicti commissi w sprawach...*, *op. cit.*, s. 330.

padku naruszeń internetowych jurysdykcja nie powinna zależeć od samego faktu dostępności informacji na określonym terytorium, ale od tego, czy pozwany podejmuje efektywne działania w celu ograniczenia jej dostępności na terenie danego państwa²⁶.

Zaprezentowany powyżej sposób wykładni art. 7 pkt 2 rozporządzenia Bruksela Ibis został potwierdzony również w sprawie *Bolagsupplysningen*²⁷. Powód (osoba prawna) domagał się sprostowania i usunięcia informacji udostępnionych w Internecie, a także odszkodowania za naruszenie jego renomy. W wyroku tym TSUE potwierdził możliwość stosowania zasady mozaiki, pomimo zastrzeżeń zawartych w opinii rzecznika generalnego Bobeka. Warto zwrócić uwagę na przedstawione przez TSUE uzasadnienie odnoszące się do kryterium centrum interesów poszkodowanego. W przypadku osoby fizycznej przyjęto domniemanie, że centrum to znajduje się w miejscu jej zwykłego pobytu, natomiast w przypadku osoby prawnej jest to jej siedziba. Takie domniemanie może zostać obalone poprzez wykazanie, że poszkodowany będący przedsiębiorcą prowadzi główną część swojej działalności gospodarczej w innym państwie członkowskim²⁸. Powyższe orzeczenie jest również krytykowane w doktrynie²⁹.

Podsumowując, zastosowanie łącznika centrum interesów poszkodowanego zależy od okoliczności danego sporu³⁰. Już na wstępnym etapie postępowania powód musi wykazać sądowi, że jego centrum interesów znajduje się w państwie członkowskim sądu orzekającego w sprawie. Taki wymóg nie wynika jednak z treści art. 7 pkt 2 rozporządzenia Bruksela Ibis. Trybunał Sprawiedliwości UE nie udzielił precyzyjnych wskazówek, w jaki sposób należy ustalić centrum interesów poszkodowanego.

²⁶ M. Pilich: *Prawo właściwe dla dóbr osobistych i ich ochrony*, Kwartalnik Prawa Prywatnego 2012, z. 3, s. 635; M. Pilich, M. Orecki: *Jurysdykcja i prawo właściwe w sprawach o ochronę dóbr osobistych przed naruszeniem w Internecie. Glosa do wyroku TSUE (wielka izba) z 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10 eDate Advertising v. X oraz Oliver Martinez, Robert Martinez v. MGN Limited*, Polski Proces Cywilny 2015, nr 1, s. 109–126.

²⁷ Wyrok TSUE z dnia 17 października 2017 r., C-194/16, *Bolagsupplysningen i Ilsjan*, Legalis.

²⁸ T. Lutz: *Shevill is dead, long live Shevill!*, The Law Quarterly Review 2018, nr 134, s. 210.

²⁹ L. Lundstedt: *Putting Right Holders in the Centre: Bolagsupplysningen and Ilsjan (C-194/16): What Does It Mean for International Jurisdiction over Transborder Intellectual Property Infringement Disputes?*, International Review of Intellectual Property and Competition Law 2018, vol. 49, s. 1022–1047; T. Kyselovská: *Critical Analysis of the „Mosaic Principle” Under Art. 7 Para 2 Brussels Ibis Regulation for Disputes Arising out of Non-Contractual Obligations on the Internet*, Prawo Mediów Elektronicznych 2019, nr 1, s. 36–44; A. Bizer: *International jurisdiction for violations of personality rights on the internet: Bolagsupplysningen. Glosa do wyroku TS z dnia 17 października 2017 r., C-194/16*, Common Market Law Review 2018, nr 6, s. 1941–1957. W polskiej doktrynie m.in. W. Rzepiński: *Jurysdykcja krajowa w sprawach o ochronę dóbr osobistych w Internecie w świetle wyroku w sprawie Bolagsupplysningen O. ÜIngrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB. Glosa do wyroku TSUE z dnia 17 października 2017 r., C-194/16*, Palestra 2020, z. 9, s. 112–121, oraz S. Żyrek: *Jurysdykcja krajowa w sprawach naruszeń dóbr osobistych w internecie — wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 17.10.2017 r., C-194/16, Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB*, EPS 2019, nr 12, s. 50–59.

³⁰ T. Lutz: *Internet cases in private international law: developing a coherent approach*, International and Comparative Law Quarterly 2017, vol. 66(3), s. 687–721.

3. KRYTYKA KONCEPCJI CENTRUM INTERESÓW POSZKODOWANEGO W ŚWIETLE WYROKU W SPRAWIE *MITTELBAYERISCHER*

Nowy łącznik jurysdykcyjny oparty na kryterium centrum interesów poszkodowanego został po raz kolejny wykorzystany w sprawie *Mittelbayerischer*. Powodem był polski obywatel, który wniósł do polskiego sądu pozew cywilny przeciwko niemieckiej gazecie za użycie w publikacji internetowej sformułowania „polski obóz zagłady”. Powód domagał się ochrony swoich dóbr osobistych, w szczególności tożsamości narodowej i godności, które zostały naruszone w wyniku użycia tego wyrażenia.

Stan faktyczny i prawny w sprawie *Mittelbayerischer* różni się od dotychczasowego orzecznictwa TSUE w dziedzinie jurysdykcji krajowej. Sprawa dotyczyła naruszenia dóbr osobistych w Internecie, ale powód nie został wprost wymieniony w publikacji internetowej. Trybunał Sprawiedliwości UE skupił się na tym aspekcie sprawy, całkowicie pomijając ustalenie miejsca wyrządzenia szkody. Warto też zwrócić uwagę, że przedmiotem pozwu nie było zniesławienie danej osoby, lecz naruszenie innych dóbr osobistych, tj. tożsamości i godności narodowej³¹.

Z wyroku w sprawie *Mittelbayerischer* wynika, że w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie konieczna jest identyfikacja pokrzywdzonego w publikacji internetowej. Jest to kolejny wymóg, który nie wynika z art. 7 pkt 2 rozporządzenia Bruksela Ibis. Sam fakt wprowadzenia kolejnego wymogu w nowym orzeczeniu przez TSUE oznacza naszym zdaniem potrzebę korekty istniejących norm jurysdykcyjnych, mając na uwadze potrzebę ochrony interesów pokrzywdzonego. Rozwiązanie przedstawione przez TSUE służy ochronie interesów naruszonego³².

Ustanowienie dodatkowego wymogu w postaci identyfikacji powoda nie pozostawia miejsca na ocenę indywidualnego przypadku (w tym rodzaj naruszanych dóbr osobistych). Podobnie jak w analizowanej sprawie szkoda (krzywda) może wynikać z naruszenia innych dóbr osobistych aniżeli dobre imię. Również rzecznik generalny Bobek podkreślił, że art. 7 pkt 2 rozporządzenia Bruksela Ibis nie wymaga, aby treści naruszające dobra osobiste zamieszczone w Internecie wskazywały konkretną osobę. Zaproponował podejście zależne od okoliczności danego przypadku³³.

³¹ Na kwestie te uwagę zwrócił rzecznik generalny Bobek w opinii w sprawie C-800/19 (zob. § 16).

³² Zdaniem F. Rieländera, stanowisko przyjęte przez TSUE prowadzi do osłabienia pewności prawa, jak również może rodzić trudności w sferze prawa prywatnego międzynarodowego. Ich źródłem będą sprzeczności pomiędzy stworzoną przez TSUE koncepcją „centrum interesów życiowych osoby wytaczającej powództwo o naruszenie jej dóbr osobistych w postaci »treści opublikowanych na stronie internetowej« wzbogaconej o kryterium »obiektywnych i możliwych do zweryfikowania elementów, pozwalających na bezpośrednie lub pośrednie indywidualne zidentyfikowanie tej osoby« a unormowaniami krajowych przepisów o czynach niedozwolonych”. Zob. F. Rieländer: *eDate revisited: Schranken der Interessenmittelpunkt-Zuständigkeit bei Persönlichkeitsrechtsverletzungen in ubiquitären Medien*, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* 2021, z. 20, s. 884 i n.

³³ Opinia rzecznika generalnego Bobeka w sprawie *Mittelbayerischer Verlag*, C-800/19, Legalis, par. 88.

Trzeba też zwrócić uwagę, że TSUE nie wskazał, w jaki sposób identyfikacja powoda powinna być ustalona i jakie szczegółowe kryteria powinny być brane pod uwagę. Stwierdził jedynie, że w poszukiwaniu odpowiedzi należy posługiwać się elementami obiektywnymi i nadającymi się do weryfikacji. Trybunał Sprawiedliwości UE nie zgodził się z twierdzeniem, że wystarczające powinno być kryterium subiektywne. A przecież w omawianej sprawie powód zarzucał pozwanemu naruszenie jego tożsamości narodowej i godności.

W istocie TSUE przywiązał nadmierną wagę do samej ekonomiki postępowania cywilnego. Choć wstępnie uznał poszkodowanego za należącego do szerokiej grupy możliwej do zidentyfikowania (Polacy), jednak uznał, że taka klasyfikacja na potrzeby jurysdykcji nie pozwala na spełnienie wymogów przewidywalności i pewności prawa, ponieważ ośrodki (centra) interesów członków takiej grupy mogą potencjalnie znajdować się w każdym państwie członkowskim Unii Europejskiej³⁴. A zatem ogólna identyfikacja (grupy) była możliwa, z tym że Trybunał nie uznał jej za wystarczającą. Prowadzi to do jeszcze większej niejasności w przypadkach, gdy informacje rozpowszechnione w Internecie naruszają dobra osobiste wielu osób. Czy oznacza to, że w takim przypadku wszystkie osoby należące do takiej grupy powinny mieć swoje ośrodki (centra) interesów tylko w jednym państwie członkowskim UE? A może art. 7 pkt 2 rozporządzenia Bruksela Ibis w ogóle nie znajdzie wtedy zastosowania, ponieważ w publikacji wymieniona została tylko grupa osób, a nie pojedyncza osoba? Rodzi to obawy, że rozstrzygnięcie będzie nadużywane przez wydawców internetowych w celu ograniczenia zasięgu jurysdykcji szczególnej. Jest to sprzeczne z tymi regułami jurysdykcyjnymi rozporządzenia Bruksela Ibis, które przewidują możliwość wytoczenia powództwa zbiorowego.

Powstaje też pytanie o ryzyko wprowadzania kolejnych kryteriów (obozów) dla stosowania art. 7 pkt 2) przez Trybunał w przyszłości. Wymóg przewidywalności jurysdykcji oznacza, że powód powinien być w stanie stosunkowo łatwo zidentyfikować sąd, przed który może wnieść pozew, a pozwany w sposób rozsądny przewidzieć, przed który sąd może zostać pozwany. W takich przypadkach sądy powinny szukać odpowiednio silnego powiązania między sprawą a danym państwem, w celu ustalenia jurysdykcji krajowej. Wydaje się, że w przypadku publikacji internetowych kluczowe znaczenie powinny mieć takie okoliczności, jak jej treść, język, w którym została opublikowana, skierowanie jej do określonej grupy odbiorców oraz miejsce, w którym powstała szkoda. Nie wiadomo, w jaki sposób Trybunał może nawiązać do tych kryteriów w przyszłości w odniesieniu do nowych przypadków naruszeń internetowych.

Ze stanu faktycznego analizowanej sprawy wynika, że przesłanka przewidywalności jurysdykcji krajowej została spełniona. Niemiecki wydawca, zamieszczający w Internecie wyrażenie „polski obóz zagłady”, mógł racjonalnie przewidzieć, że taka

³⁴ Wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r., *eDate Advertising i in.*, C-509/09, Legalis, par. 43.

publikacja wzbudzi sprzeciw w Polsce. Nie mógł więc wykluczyć, że „miejsce, w którym powstała szkoda” w wyniku zamieszczenia takiego wyrażenia będzie znajdować się na polskim terytorium, zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, że zostało ono opublikowane w języku, który jest znany również poza terytorium Niemiec³⁵. Skoro w publikacji internetowej wskazano lokalizację w Polsce, a język publikacji jest znany w miejscu zwykłego pobytu powoda, wydawca mógł racjonalnie przewidzieć, że z publikacją będą mogli zapoznać się polscy czytelnicy. Zatem opublikowana informacja mogła naruszyć interesy określonej grupy (Polaków), a szkoda została poniesiona w Polsce. Ponadto, samo przywołanie wydarzenia historycznego, mającego miejsce na danym terytorium, również tworzy związek z tym terytorium. Można je więc uznać za miejsce deliktu. Trybunał Sprawiedliwości UE nie wziął jednak pod uwagę tych okoliczności.

Podsumowując, TSUE w sprawie *Mittelbayerischer* skupił się na ogólnym omówieniu zasad przewidywalności i pewności prawa, nie badając jednak specyfiki konkretnego naruszenia. Choć Trybunałowi udało się zidentyfikować ewentualnego poszkodowanego jako członka pewnej grupy (Polacy), ostatecznie nie miało to znaczenia dla ustalenia jurysdykcji krajowej, gdyż w publikacji internetowej nie wskazano jednoznacznie samego powoda. Wprowadzony przez Trybunał dodatkowy wymóg identyfikacji powoda skutkuje niepewnością prawną. Z okoliczności sprawy wynika, że wydawca publikacji internetowej mógł racjonalnie przewidzieć powstanie szkody w Polsce oraz że do naruszenia dóbr osobistych dojdzie w tym państwie.

4. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Przepisy jurysdykcji szczególnej dotyczącej zobowiązań z czynów niedozwolonych mogą zostać rozbudowane, analogicznie jak ma to miejsce obecnie w przypadku norm kolizyjnych prawa prywatnego międzynarodowego³⁶. Chodzi o uszczegółowienie przepisów jurysdykcyjnych, jak również uwzględnienie specyfiki różnych rodzajów deliktów (w tym internetowych). Za wzór dla zmiany przepisów jurysdykcyjnych powinny służyć rozwiązania przyjęte w rozporządzeniu Rzym II³⁷. Choć rozporządzenie to również podlega krytyce w doktrynie, to jednak krytyka ta wynika z potrzeby jeszcze większego doprecyzowania przepisów kolizyjnych³⁸. Między

³⁵ Opinia rzecznika generalnego Bobeka w sprawie *Mittelbayerischer Verlag*, C-800/19, Legalis, par. 74.

³⁶ Tendencją współczesnego prawa prywatnego międzynarodowego jest bowiem uelastycznienie i zróżnicowanie rozwiązań kolizyjnych. Zob. T. Pajor: *Odpowiedzialność deliktowa w prawie prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 1989, s. 5 i n.; *idem*: *Nowe tendencje w części ogólnej prawa prywatnego międzynarodowego państw europejskich*, Problemy Prawne Handlu Zagranicznego 1995, t. 18, s. 68 i n.

³⁷ Por. J. von Hein: *Protecting victims of cross-border torts under Article 7(2) Brussels Ibis: towards a more differentiated and balanced approach*, Yearbook of Private International Law 2015, vol. 16, s. 241–274.

³⁸ Co potwierdza bogata literatura przedmiotu. Zob. w szczególności A. Dickinson: *The Rome II Regulation*, Oxford 2009; R. Plender, M. Wilderspin: *European Private International Law of Obligation*, London 2009; *Rome Regulations: Commentary on the European Rules of the Conflict of law. Part Two*, ed. G. Calliess, Wolters Kluwer

innymi wskazuje się na potrzebę eliminacji luki w postaci braku ujednoczonych przepisów kolizyjnych dotyczących naruszeń dóbr osobistych³⁹. Powstaje zatem sposobność dla przeprowadzenia równoległej zmiany przepisów zarówno rozporządzenia Bruksela Ibis, jak i rozporządzenia Rzym II w dziedzinie ochrony dóbr osobistych. Harmonizacja regulacji jurysdykcyjnej i kolizyjnej będzie mieć pozytywny wpływ na właściwą organizację postępowania sądowego⁴⁰.

Warto też mieć na uwadze, że krajowe kodyfikacje państw członkowskich, choć zróżnicowane, prowadzą jednak w większości przypadków do zastosowania tego samego systemu prawnego — państwa wskazanego łącznikiem personalnym dotyczącym poszkodowanego⁴¹.

Jako przykład nowoczesnego uregulowania kolizyjnego warto wskazać rozwiązanie przewidziane w polskiej ustawie o prawie prywatnym międzynarodowym. Według art. 16 ust. 1 tej ustawy dobra osobiste osoby fizycznej podlegają jej prawu ojczyzemu. Prawo to wyznacza katalog dóbr osobistych i towarzyszących im praw podmiotowych, decyduje o ich powstaniu, treści, zasięgu i ustaniu. Prawo właściwe dla ochrony dóbr osobistych należy natomiast odszukać, stosując przepisy art. 16 ust. 2 i 3. Zgodnie z art. 16 ust. 2 osoba fizyczna, której dobro osobiste jest zagrożone naruszeniem lub zostało naruszone, może żądać ochrony na podstawie prawa państwa, na którego terytorium nastąpiło zdarzenie powodujące to zagrożenie naruszenia lub naruszenie albo prawa państwa, na którego terytorium wystąpiły skut-

2011, s. 358–654; *Rome II Regulation*, ed. P. Huber, Munich 2011; A. Rushworth, A. Scott: *Rome II: Choice of law for non-contractual obligations*, Lloyd's Maritime and Commercial Law Quarterly 2008, s. 274–306; S. Leible, M. Lechmann: *Die neue EG-Verordnung über aufervertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht (Rom II)*, *Recht der Internationalen Wirtschaft* 2007, vol. 53; T. Graziano: *Das auf aufervertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht nach Inkrafttreten der Rom II — Verordnung*, *Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht* 2009, vol. 73, s. 1–177; T. Dornis: *When in Rome, do as the Romans do? — a defense of the lex domicilii communis: in the Rome II Regulation*, *European Legal Forum* 2007, vol. 4, s. 152–159; S. Symeonides: *Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity*, *American Journal Comparative Law* (dalej: AJCL) 2008, vol. 56, s. 173–222; P. Kozyris: *Rome II: Tort Conflicts on the Right Track! A Postscript to Symeon Symeonides' Missed Opportunity*, *AJCL* 2008, vol. 56, s. 471–497; M. Carruthers, E. Crawford: *Variations on a theme of Rome II. Reflections on proposed choice of law rules for non-contractual obligations: Part I*, *Edinburgh Law Review* 2005, vol. 9, s. 65–97; Part II, *Edinburgh Law Review* 2005, vol. 9, s. 238–266.

³⁹ Za trafne należy uznać twierdzenie, że art. 1 ust. 2 lit. g rozporządzenia Rzym II wyłączający jego zastosowanie dla zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia prywatności i dóbr osobistych, w tym zniesławienia, powinien być interpretowany w sposób zawężający, niewykraczający poza uzasadnienie wyjątku, które dotyczyło konfliktów między wolnością wypowiedzi a prawem do prywatności. Tak L. Lundstedt: *Putting Right Holders...*, *op. cit.*, s. 1035. Por. M. Wałachowska: *Kolizyjnoprawne aspekty naruszenia dóbr osobistych (w:) Dobra osobiste w XXI wieku: nowe wartości, zasady, technologie/Rights of Personality in the XXI Century: New Values, Rules, Technologies*, pod red. J. Balcarczyk, Warszawa 2012, s. 254 i n.

⁴⁰ Należy uwzględnić wymóg koherencji określony w pkt 7 preambuły do rozporządzenia Rzym II. Stanowi on, że: „przedmiotowy zakres zastosowania oraz przepisy niniejszego rozporządzenia powinny być spójne z rozporządzeniem Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (»Bruksela I«, »Bruksela Ibis«) oraz z instrumentami dotyczącymi prawa właściwego dla zobowiązań umownych”. Por. E. Fronczak: *Cuius legislatio, eius iurisdictio? The emerging synchronisation of European private international law on tort*”, *ERA Forum* 2016, vol. 17, s. 173–189.

⁴¹ European Commission (2009): *Comparative study on the situation in the 27 Member States as regards the law applicable to non-contractual obligations arising out of violations of privacy and rights relating to personality*, JLS/2007/C4/028, Final Report, s. 79–112.

ki tego naruszenia. Przewidziane rozwiązanie kolizyjne służy ochronie interesów poszkodowanego⁴².

Ze względu na postęp technologiczny, który nastąpił od 2001 r. (w rzeczywistości od 1968 r. — kiedy przyjęto konwencję brukselską⁴³), doprecyzowanie podstaw jurysdykcji szczególnej w dziedzinie zobowiązań pozaumownych staje się sprawą coraz bardziej pilną. Proponujemy wyróżnienie w przepisach jurysdykcyjnych różnych rodzajów czynów niedozwolonych oraz ustanowienie dla nich odrębnych podstaw jurysdykcji szczególnej. Sądy krajowe powinny mieć możliwość stosowania jednoznacznie sformułowanych podstaw jurysdykcji szczególnej. Takich, które wprost wynikają z brzmienia przepisów rozporządzenia Bruksela Ibis, a nie takich, które są formułowane przez TSUE na potrzeby danej sprawy. Brak zmian będzie pogłębiać stan dezorientacji prawników prowadzących sprawy międzynarodowe.

Internet stanowi współcześnie zarówno środek komunikacji, jak i centrum relacji społecznych oraz transakcji handlowych, a także narzędzie przechowywania oraz zarządzania wszelkiego rodzaju treściami cyfrowymi⁴⁴. Wywiera coraz większy wpływ na prawa jednostek oraz działalność przedsiębiorstw na całym świecie⁴⁵.

Podejmowane przez TSUE próby dostosowania łącznika miejsca deliktu z art. 7 pkt 2 rozporządzenia Bruksela Ibis do specyfiki naruszeń wielomiejscowych skutkują odejściem od wymogu pewności i przewidywalności jurysdykcji. Są sprzeczne z celem art. 7 pkt 2, jakim jest ustalenie ścisłego związku między danym sporem a sądem orzekającym⁴⁶. Trybunałowi Sprawiedliwości UE nie udało się ustalić stabilnych kryteriów, za pomocą których należy określać centrum interesów poszkodowanego.

Jako alternatywne rozwiązanie do prób podejmowanych przez TSUE proponujemy przyjęcie jednoznacznego i stabilnego łącznika w normie jurysdykcyjnej dotyczącej naruszeń dóbr osobistych. Powinien to być łącznik personalny oparty na miejscu zwykłego pobytu poszkodowanego. Rozwiązanie to ułatwi przeprowadzenie oceny wpływu treści internetowych na prawa poszkodowanego. Zaproponowana reguła jurysdykcyjna, dzięki ustaleniu rzeczywistego ścisłego związku między

⁴² Por. J. Balcarczyk: *Prawo właściwe dla ochrony dóbr osobistych (w:) System prawa prywatnego*, t. 20A, *Prawo prywatne międzynarodowe*, pod red. M. Pazdana, Warszawa 2014, s. 726–727; *eadem*: *Wybrane problemy związane z projektem ustawy — Prawo prywatne międzynarodowe*, Rejent 2009, nr 7–8, s. 140. Przedstawiciele doktryny polskiej przedstawiają różne wnioski dotyczące regulacji przyjętej w art. 16 — zob. szczegółowe omówienie tych poglądów dokonane przez: P. Mostowik, E. Figura-Góralczyk (w:) *Prawo...*, *op. cit.*, s. 213–218.

⁴³ Konwencja brukselska o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, podpisana w dniu 27 września 1968 r., Dz. Urz. C 189 z 1990 r., s. 2.

⁴⁴ O. Feraci: *Digital Rights and Jurisdiction: The European Approach to Online Defamation and IPRs Infringements (w:) Use and Misuse of New Technologies*, eds. E. Carpanelli, N. Lazzarini, Springer Nature Switzerland AG 2019, s. 277.

⁴⁵ C. Nagy: *The Word Is a Dangerous Weapon: Jurisdiction, Applicable Law and Personality Rights in EU Law — Missed and New Opportunities*, *Journal of Private International Law* 2012, vol. 2, s. 251–296; S. Marino: *Nuovi sviluppi in materia di illecito extracontrattuale on line*, *Rivista di diritto internazionale privato e processuale* 2012, vol. 4, s. 879–896.

⁴⁶ O. Feraci: *La legge applicabile alla tutela dei diritti della personalità nella prospettiva comunitaria*, *Rivista di diritto internazionale privato et processuale* 2009, vol. 4, s. 301.

naruszeniem a terytorium określonego państwa, pozwoli określić właściwość sądów najbardziej kompetentnych do oceny poniesionej szkody. Zapewni, że postępowanie sądowe będzie odbywać się na terytorium państwa, w którym istnieje największe prawdopodobieństwo skutecznego zarządzania postępowaniem. Nowa reguła pozwoli zachować wymóg przewidywalności jurysdykcji dla każdej ze stron sporu. Będzie zgodna z rozsądnymi oczekiwaniami obu stron i oparta na stabilnym kryterium. Dotychczasowe rozwiązania są niekorzystne dla poszkodowanych, ponieważ pozwalają naruszcicielom (wydawcom internetowym) na prowadzenie działalności w taki sposób, który prowadzi do niższego standardu ochrony dóbr osobistych. Łącznik miejsca zwykłego pobytu poszkodowanego (w przypadku osób prawnych ich siedziby) sprawi, że związek ten będzie prosty i jasny. Warto też mieć na uwadze, że obecne technologie cyfrowe pozwalają na kontrolę przepływu informacji i blokowanie dostępu do informacji przez użytkowników z danego państwa. Tak zwane technologie geolokalizacyjne pozwalają już na ustalenie położenia geograficznego (pobytu) użytkowników Internetu z dużą dokładnością⁴⁷. Zatem wydawcy internetowi mogą w stosunkowo łatwy sposób ograniczyć dostęp do zamieszczanych przez nich treści na danym terytorium, aktywnie zmniejszając ryzyko wszczęcia postępowania sądowego w sądach danego państwa.

Mając na uwadze wyrok w sprawie *Mittelbayerischer*, proponujemy, aby zakresem nowego przepisu jurysdykcyjnego objąć naruszenie wszelkich dóbr osobistych (w rozumieniu przepisów krajowych), a nie tylko zniesławienie. Oczywiście, pojęcie to powinno podlegać wykładni autonomicznej, ale wymagane jest uwzględnienie ochrony różnych rodzajów dóbr osobistych. Oznacza to również, że norma jurysdykcyjna powinna objąć swym zakresem także naruszenia prywatności (w tym zasad ochrony danych osobowych), co sprawi, że odrębne przepisy jurysdykcyjne przewidziane RODO staną się zbędne. Należy dążyć do konsolidacji przepisów jurysdykcyjnych w jednym instrumencie prawa unijnego, jakim jest rozporządzenie Bruksela Ibis.

Podsumowując, przepisy jurysdykcyjne rozporządzenia Bruksela Ibis stosowane na potrzeby ochrony dóbr osobistych powinny służyć skutecznemu prowadzeniu postępowań sądowych. Proponowana przez nas norma oparta na łączniku personalnym zrównoważy sprzeczne interesy zaangażowanych stron, osiągając w ten sposób przewidywalność również w sporach dotyczących naruszeń internetowych. Mamy nadzieję, że przedstawiona propozycja przysłuży się szerokiej dyskusji mającej na celu aktualizację przepisów jurysdykcji szczególnej w dziedzinie zobowiązań z czynów niedozwolonych.

⁴⁷ D. Svantesson: *Geo-location Technologies and Other Means of Placing Borders on the "Borderless" Internet*, John Marshall Journal of Computer and Information Law 2008, vol. 23, s. 101; D. Svantesson, B. Jerker: *Time for the Law to Take Internet Geolocation Technologies Seriously*, Journal of Private International Law 2012, vol. 3, s. 473.

BIBLIOGRAFIA

- Alsenoy B. Van, Koekkoek M.: *Internet and Jurisdiction after Google Spain: the extraterritorial reach of the “right to be delisted”*, International Data Protection Law 2015, vol. 5(2), s. 105–120.
- Balcarczyk J.: *Prawo właściwe dla zobowiązań wynikających z naruszenia dóbr osobistych w rozporządzeniu o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych*, Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego 2011, t. 9, s. 63–108.
- Bizer A.: *International jurisdiction for violations of personality rights on the internet: Bolagsupplysningen. Glosa do wyroku TS z dnia 17 października 2017 r., C-194/16*, Common Market Law Review 2018, nr 6, s. 1941–1957.
- Bogdan M.: *Defamation on the Internet, Forum Delicti and the E-Commerce Directive: Some Comments on the ECJ Judgment in the eDate Case*, Yearbook of Private International Law 2011, vol. XIII, s. 483–491.
- Bollée S., Haftel B.: *Les nouveaux (dés)équilibres de la compétence internationale en matière de cyberdélits après l’arrêt eDate Advertising et Martinez*, Recueil Dalloz 2012.
- Borchers P.: *Tort and Contract Jurisdiction via The Internet: The ‘Minimum Contacts’ Test and The Brussels Regulation Compared*, Netherlands International Law Review 2003, t. 50, z. 3, s. 401–418.
- Brkan M.: *Data Protection and Conflict-of-Laws: A Challenging Relationship*, European Data Protection Law Review 2016, nr 2(3), s. 324–341.
- Haas G.: *La réglementation sur la protection des données personnelles*, St Herblain 2018.
- Rome Regulations: Commentary on the European Rules of the Conflict of law. Part Two*, ed. G. Calliess, Wolters Kluwer 2011.
- Carruthers M., Crawford E.: *Variations on a theme of Rome II. Reflections on proposed choice of law rules for non-contractual obligations: Part I*, Edinburgh Law Review 2005, vol. 9, s. 65–97; *Part II*, Edinburgh Law Review 2005, vol. 9, s. 238–266.
- Cornils K.: *Der Begehungsort von aeusserungsdelikten im Internet*, Juristen Zeitung 1999, nr 8, s. 394–398.
- Dickinson A.: *The Rome II Regulation: The Law Applicable to Non-Contractual Obligations*, Oxford–New York 2008.
- Dornis T.: *When in Rome, do as the Romans do? — a defense of the lex domicilii communis in the Rome II Regulation*, European Legal Forum 2007, vol. 4, s. 152–159.
- Feraci O.: *Digital Rights and Jurisdiction: The European Approach to Online Defamation and IPRs Infringements (w:) Use and Misuse of New Technologies*, eds. E. Carpanelli, N. Lazzerini, Springer Nature Switzerland AG 2019.

- Feraci O.: *La legge applicabile alla tutela dei diritti della personalità nella prospettiva comunitaria*, Rivista di diritto internazionale privato et processuale 2009, nr 4, s. 1020–1085.
- Franco S.: *Responsabilité du fournisseur d'information sur Internet: affaires eDate Advertising et Martinez*, La Semaine Juridique — édition générale 2012, vol. 1–2.
- Fronczak E.: *Cuius legislatio, eius iurisdictio? The emerging synchronisation of European private international law on tort*, ERA Forum 2016, vol. 17, s. 173–189.
- Gołaczyński J., Zalisko M.: *Jurysdykcja krajowa szczególna w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego w rozpoządzeniu nr 1215/2012*, Europejski Przegląd Sądowy 2019, nr 4, s. 23–31.
- Graziano T.: *Das auf aufserververtragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht nach Inkrafttreten der Rom II — Verordnung*, Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht 2009, vol. 73, s. 1–177.
- Hein von J.: *Protecting victims of cross-border torts under Article 7(2) Brussels Ibis: towards a more differentiated and balanced approach*, Yearbook of Private International Law 2015, vol. 16, s. 241–274.
- Hess B.: *Reforming the Brussels Ibis Regulation: Perspectives and Prospects*, MPILux Research Paper 2021, vol. 4.
- Hörnle J.: *Cross-Border Internet Dispute Resolution*, Cambridge 2009.
- Hörnle J.: *The Jurisdictional Challenge of the Internet (w:) Law and the Internet*, eds. L. Edwards, Ch. Waelde, Oxford 2008.
- Kohl U.: *Jurisdiction and the Internet: Regulatory Competence Over Online Activity*, Cambridge 2007.
- Kohl U.: *Jurisdiction in Cyberspace (w:) Research Handbook on International Law and Cyberspace*, eds. N. Tsagourias, R. Buchan, Cheltenham 2017.
- Kozyris P.: *Rome II: Tort Conflicts on the Right Track! A Postscript to Symeon Symeonides' Missed Opportunity*, American Journal Comparative Law 2008, vol. 56, s. 471–497.
- Kręciszc M.: *Glosa do wyroku TSz dnia 25 października 2011 r., C-509/09 i C-161/10*, LEX/el. 2013.
- Kronke H.: *Applicable Law in Torts and Contracts in Cyberspace w Internet — Which Court Decides? Which Law Applies?*, Proceedings of the international colloquium, Kluwer Law International 1998.
- Kuipers J.J.: *Towards a European Approach in the Cross-Border Infringement of Personality Rights*, German Law Journal 2011, nr 8, s. 1681–1706.
- Kyselovská T.: *Critical Analysis of the „Mosaic Principle” Under Art. 7 Para 2 Brussels Ibis Regulation for Disputes Arising out of Non-Contractual Obligations on the Internet*, Prawo Mediów Elektronicznych 2019, nr 1, s. 36–44.
- Leible S., Lechmann M.: *Die neue EG-Verordnung über aufervertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht (Rom II)*, Recht der Internationalen Wirtschaft 2007, vol. 53, s. 721–735.

- Leible S.: *Europäisches Zivilprozess und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR, Band I Brüssel I-a VO*, Köln 2021.
- Lundstedt L.: *Putting Right Holders in the Centre: Bolagsupplysningen and Ilsjan (C-194/16): What Does It Mean for International Jurisdiction over Transborder Intellectual Property Infringement Disputes?*, *International Review of Intellectual Property and Competition Law* 2018, vol. 49, s. 1022–1047.
- Lutzi T.: *Internet cases in private international law: developing a coherent approach*, *International and Comparative Law Quarterly* 2017, vol. 66(3), s. 687–721.
- Lutzi T.: *Shevill is dead, long live Shevill!*, *The Law Quarterly Review* 2018, vol. 134.
- Magnus U., Mankowski P.: *Brussels I Regulation*, München 2016.
- Marino S.: *Nuovi sviluppi in materia di illecito extracontrattuale on line*, *Rivista di diritto internazionale privato et processuale* 2012, vol. 4, s. 879–896.
- Nagy C.: *The Word Is a Dangerous Weapon: Jurisdiction, Applicable Law and Personality Rights in EU Law — Missed and New Opportunities*, *Journal of Private International Law* 2012, vol. 2, s. 251–296.
- Najberg-Idczak A.: *Sąd właściwy w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie — uwagi na tle prawa UE i orzecznictwa TS*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2013, nr 8, s. 28.
- Nieżgódka P.: *Kontrowersyjny charakter łącznika centrum życiowych interesów domniemanej ofiary publikacji internetowej. Glosa do wyroku TS z dnia 25 października 2011 r., C-509/09 i C-161/10*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2017, nr 4, s. 36–43.
- Nowicka A.: *Prawo właściwe dla zobowiązań wynikających z czynów niedozwolonych w świetle przepisów rozporządzenia nr 864/2007 (w:) Prawo własności intelektualnej wczoraj, dziś i jutro*, pod red. J. Barty, A. Matlaka, *Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej UJ*, z. 100, Kraków 2007.
- Orecki M.: *Czym powinien kierować się sąd, ustalając jurysdykcję dla umownych i pozaumownych zobowiązań elektronicznych*, *Przegląd Sądowy* 2012, nr 5.
- Pajor T.: *Nowe tendencje w części ogólnej prawa prywatnego międzynarodowego państw europejskich*, *Problemy Prawne Handlu Zagranicznego* 1995, t. 18.
- Pajor T.: *Odpowiedzialność deliktowa w prawie prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 1989.
- Pazdan J.: *Rozporządzenie Rzym II — nowe wspólnotowe unormowanie właściwości prawa dla zobowiązań pozaumownych*, *Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego*, t. 4, Katowice 2009.
- Pazdan M.: *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Pilich M., Orecki M.: *Jurysdykcja i prawo właściwe w sprawach o ochronę dóbr osobistych przed naruszeniem w Internecie. Glosa do wyroku TSUE (wielka izba) z 25 października 2011 r. w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10 eDate Advertising v. X oraz Oliver Martinez, Robert Martinez v. MGN Limited*, *Polski Proces Cywilny* 2015, nr 1, s. 109–126.

- Pilich M.: *Prawo właściwe dla dóbr osobistych i ich ochrony*, Kwartalnik Prawa Prywatnego 2012, z. 3.
- Plender R., Wilderspin M.: *European Private International Law of Obligation*, London 2009.
- Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, pod red. J. Poczobuta, Warszawa 2017.
- Reymond M.: *The ECJ eDate Decision: A Case Comment*, Yearbook of Private International Law 2011, vol. XIII, s. 493–506.
- Rieländer F.: *eDate revisited: Schranken der Interessenmittelpunkt-Zuständigkeit bei Persönlichkeitsrechtsverletzungen in ubiquitären Medien*, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2021, z. 20.
- Rome II Regulation*, ed. P. Huber, Munich 2011.
- Rushworth A., Scott A.: *Rome II: Choice of law for non-contractual obligations*, Lloyd's Maritime and Commercial Law Quarterly 2008, s. 274–306.
- Rzepiński W.: *Jurysdykcja krajowa w sprawach o ochronę dóbr osobistych w Internecie w świetle wyroku w sprawie Bolagsupplysningen O, ÜIngrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB. Glosa do wyroku TSUE z dnia 17 października 2017 r., C-194/16*, Palestra 2020, z. 9, s. 112–121.
- Schack H.: *Internationale Zuständigkeit bei Verletzung von Urhebervermögensrechten über Internet. Internationale Zuständigkeit*, Neue Juristische Wochenschrift 2013, Heft 50, s. 3629–3630.
- Svantesson D., Jerker B.: *Time for the Law to Take Internet Geolocation Technologies Seriously*, Journal of Private International Law 2012, vol. 3.
- Svantesson D.: *Geo-location Technologies and Other Means of Placing Borders on the "Borderless" Internet*, John Marshall Journal of Computer and Information Law 2008, vol. 23.
- Świerczyński M.: *Jurysdykcja krajowa w zakresie zobowiązań deliktowych*, Monitor Prawniczy 2002, nr 15, s. 691–699.
- Świerczyński M.: *Jurysdykcja krajowa w świetle rozporządzenia ogólnego o ochronie danych osobowych*, Europejski Przegląd Sądowy 2016, nr 12.
- Świerczyński M.: *Jurysdykcja krajowa w świetle ogólnego rozporządzenia o ochronie danych (w:) Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych. Zagadnienia wybrane*, pod red. M. Kaweckiego, T. Osiej, Warszawa 2017.
- Świerczyński M.: *Ochrona danych osobowych — zagadnienia kolizyjnoprawne (w:) Meritum. Ochrona danych osobowych*, pod red. D. Lubasza, Warszawa 2020, s. 1031–1048.
- Symeonides S.: *Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity*, American Journal Comparative Law 2008, vol. 56, s. 173–222.
- System prawa prywatnego*, t. 20A, *Prawo prywatne międzynarodowe*, pod red. M. Pazdana, Warszawa 2014.
- Tomaszek A.: *Dochodzenie roszczeń z tytułu czynów niedozwolonych w Internecie*, Monitor Prawniczy 2000, nr 11, dodatek specjalny.

- Wałachowska M.: *Kolizyjnoprawne aspekty naruszenia dóbr osobistych* (w:) *Dobra osobiste w XXI wieku: nowe wartości, zasady, technologie/Rights of Personality in the XXI Century: New Values, Rules, Technologies*, pod red. J. Balcarczyk, Warszawa 2012.
- Weitz K.: *Forum delicti commissi w sprawach o naruszenie dóbr osobistych w Internecie w świetle art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001*, *Polski Proces Cywilny* 2013, nr 3, s. 316–337.
- Weitz K.: *Jurysdykcja krajowa oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych w świetle prawa wspólnotowego*, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 2004, z. 1, s. 215–237.
- Weitz K.: *Jurysdykcyjne aspekty umownych i deliktowych zobowiązań elektronicznych w świetle rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 — zagadnienia węzłowe* (w:) *Kolizyjne aspekty zobowiązań elektronicznych*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2007.
- Wellbery B.S., Pichler R.: *Electronic Commerce and the Proposed Hague Convention on Jurisdiction and Foreign Judgements in Civil and Commercial Matters — Putting the Cart Before the Horse?*, *Computer Law Review International* 2001, nr 5, s. 129–137.
- Żyrek S.: *Jurysdykcja krajowa w sprawach naruszeń dóbr osobistych w internecie — wprowadzenie i wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 17 października 2017 r., C-194/16, Bolagsupplysningen OÜ i Ingrid Ilsjan przeciwko Svensk Handel AB*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2019, nr 12, s. 50–59.

Słowa kluczowe: jurysdykcja krajowa, naruszenia dóbr osobistych, Bruksela Ibis.

MAREK ŚWIERCZYŃSKI, REMIGIJUS JOKUBAUSKAS

PROPOSAL FOR A NEW JURISDICTIONAL NORM
FOR PROTECTION OF PERSONAL RIGHTS

S u m m a r y

The issue of national jurisdiction in matters relating to the protection of personal rights is increasingly being examined by the Court of Justice of the EU. Such infringements are often being committed using the global means of electronic communication. Article 7(2) of the Brussels I bis Regulation is then typically used to establish specific jurisdiction of the courts to settle the dispute. In light of this article, the CJEU adopted the criterion of

the centre of interest of the injured party as the main connecting factor for establishing national jurisdiction, the most recent example being the judgment of 21 June 2021 in Case C-800/19 (*Mittelbayerischer*). The authors of the study criticize the above approach and propose a new basis of special jurisdiction for infringements of personal rights that will provide legal certainty and proper resolution of international disputes, especially those involving online infringements.

Keywords: national jurisdiction, infringements of personal rights, Brussels Ibis.

